

~ ๑ ~

คู่มือ

พระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก

ประจำปี ๒๕๖๗

Word-by-Word Translation Tipitaka and
Buddhism Propagation to Global Society

๒๐๒๔

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๕

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๗

คู่มือ การเรียนรู้
พระไตรปิฎก ฉบับแปลโดยศัพท์ (คำต่อคำ)

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๕
พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (Word-by-Word Tipitaka Translation) มี ๒ ประการหลัก คือ ๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับบาลี ที่เป็นอักษรไทยและอักษรโรมัน ทุกคำ ๒. เพื่อให้ความหมายของศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่ม ได้ช่วยสร้างให้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่คงอยู่และสืบเนื่องคู่กับพระพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ คือ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ประกอบด้วย

๑. เทวตาสังยุต ประมวลเรื่องเทวตาทำนจำนวนมากที่ได้เข้าไปสนทนากับพระพุทธเจ้า มี ๘๑ สูตร

๒. เทวปุตตสังยุต ประมวลเรื่องเทพบุตร สนทนากับพระพุทธเจ้า มี ๓๐ สูตร

๓. โกศลสังยุต ประมวลเรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล ที่ไปสนทนากับพระพุทธเจ้า มี ๒๕ สูตร

๔. มารสังยุต ประมวลเรื่องมาร ที่ไปโต้ตอบกับพระพุทธเจ้า มี ๒๕ สูตร

๕. ภิกษุณีสังยุต ประมวลเรื่องภิกษุณี เป็นการโต้ตอบระหว่างมารกับภิกษุณี มี ๑๐ สูตร

๖. พรหมสังยุต ประมวลเรื่องพรหมเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า หรือเข้าพบพระสาวกเพื่อสนทนากัน มี ๑๕ สูตร

๗. พราหมณสังยุต ประมวลเรื่องราวของพราหมณ์ ที่ได้มีการสนทนากับพระพุทธเจ้า มี ๒๒ สูตร

๘. วังคีสังยุต ประมวลเรื่องราวของพระวังคีสะ ที่ได้มีการสนทนากับพระพุทธเจ้า กับเพื่อนพรหมจารี บ้าง มี ๑๒ สูตร

๙. วนสังยุต ประมวลเรื่องเกี่ยวกับป่า ที่ภิกษุผู้อยู่ในป่า มี ๑๔ สูตร

๑๐. ยักขสังยุต ประมวลเรื่องราวของยักษ์ที่เข้าไปสนทนากับพระพุทธเจ้า มี ๑๒ สูตร

๑๑. สักกสังยุต ประมวลเรื่องราวเกี่ยวกับท้าวสักกเทวราช พร้อมเหล่าเทพดาเข้าไปทูลถามหลักธรรมที่เป็นข้อข้องใจกับพระพุทธเจ้า มี ๒๕ สูตร

คู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำนี้ คณะผู้ดำเนินการได้พยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจศึกษาความหมาย ในการแปลคำศัพท์ที่แสดงด้วยการแปลบาลีซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรมเทศนา ในขณะเดียวกัน คณะผู้ดำเนินการ ได้สรุปประเด็นของธรรมที่สำคัญ ควรแก่การเรียนรู้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนให้บรรลุจุดหมายที่เป็นความสงบสุขสูงสุดของชีวิต การจัดทำคู่มือจึงแบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทก็จะเป็นการกล่าวถึงธรรมที่บรรจุอยู่ในแต่ละส่วนของเล่ม พร้อมกับยกตัวอย่างของพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมที่สรุปมาให้ศึกษา ผู้ใช้คู่มือจึงจะศึกษาถึงคำอธิบายธรรม มีบาลีประกอบต่อด้วยบทแปลแบบคำต่อคำ และตามด้วยบทแปลโดยความที่ได้จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙.

สารบัญ

บทที่		หน้า
๑.	เทวดาสังยุต	๕
๒	เทวปุตตสังยุต	๙
๓	โกสลสังยุต	๑๔
๔	พรหมสังยุต.....	๑๙
๕	สักกสังยุต.....	๒๖

บทที่ ๑

เทวดาสังยุต

บทที่นี้ กล่าวถึงความสำคัญในการบรรยายถึงธรรมชาติของเทวดา และบทบาทของเทวดาในพระพุทธศาสนา โดยเนื้อหาในเทวดาสังยุตนั้นนำเสนอเรื่องราวการสื่อสารระหว่างพระพุทธเจ้าและเทวดาที่มีความสนใจในพระธรรมคำสอน มุมมองที่เห็นได้จากเทวดาจะช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับสภาพเหนือธรรมชาติ และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงแนวทางในการปรับตัวและแก้ปัญหาในชีวิต เพื่อให้เข้าถึงความสุขที่แท้จริง ดังนั้น เทวดาสังยุตยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง ดังนี้

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๖. สทสาสูตร.

๓๖. เอกิ สมย์ ภควา สาวตถิย วิหริติ เขตวนเณ อนาถปิณฑิกัสส อารามเณ. อถ โข สมพพุลา สตุลลปกายิกา เทวตาโย อภิกกนตาย รตติยา อภิกกนตวณฺณา เกวลกปปี เขตวนํ โอภาเสตวา เยน ภควา เตนุปสงกมึสุ อุปสงกมิตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตวา เอกมนฺตํ อภูตฺตํ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข เอกา เทวตา ภควโต สนฺติเก อิมิ คากํ อภาสิ

“สทธา ทุตติยา ปุริสสส โหติ

โน เจ อสสททธิยํ อวติฏฺฐติ.

ยโส จ กิตฺติ จ ตตฺตสส โหติ

สคคณฺจ โส คจฺจติ สริริ วิหาเย”ติ.

อถ โข อุปรา เทวตา ภควโต สนฺติเก อีมา คากาโย อภาสิ

“โกธํ ชเห วิปปชเหเยย มานํ

สํโยชนํ สพฺพมตฺติกเมเยย.

ตํ นามรูปสมิมสซขมานํ

อภิกฺขณํ นานุปตฺนติ สงฺคา”ติ.

“ปมาทมนุญฺญชฺชนฺติ พาลา ทุมเมธินอ ชนา.

อปปมาทญฺจ เมธาวิ ธนํ เสฏฺฐํ ราชติ.

“มา ปมาทมนุญฺญเชถ มา กามรติ สนฺถวํ.

อปปมตฺโต ทิ ฌายนฺโต ปโปติ ปรมํ สุข”นตฺนตฺติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๖. สัทธาสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งความเลื่อมใส/

๓๖. เอกิ – หนึ่ง/ สมย – ในสมัย/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิย – ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริติ – ย่อมทรงประทับอยู่/ เขตวเน – ชื่อว่าเขตวัน/ อนาถปิณฑิกสส – ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ อารามะ. – ณ อาราม/ อถ โข – ครั้งนั้นแล/ สมพหุลา – ผู้มากพร้อม/ สตุลลปกายิกา – ผู้นับเนื่องแล้วในหมู่แห่งบุคคลผู้เกิดทุนซึ่งธรรมของสัตบุรุษ/ เทวตาโย – เทวตาทั้งหลาย/ อภิกกนตยา – ล่วงไปยิ่งแล้ว/ รตติยา – ครั้นเมื่อราตรี/ อภิกกนตวณนา – เป็นผู้มีผิวพรรณเป็นที่พอใจยิ่งแล้ว/ เกวลกปปี – ที่พึงกำหนดโดยสิ้นเชิง/ เขตวัน – ชื่อว่าเขตวัน/ [อาราม – ยังอาราม]/ โอภาเสตวา – ให้ส่องสว่างทั่วแล้ว/ เยน – ไต่/ [ทิสภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนุปสงกมัสสุ – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงกมิตวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนต – ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวัตเตวา – ถวายบังคมยังแล้ว/ เอกมนต – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ อฏฐัสสุ. – ได้ยืนอยู่แล้ว/ เอกมนต – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ จิตา โข – ยืนอยู่แล้วแล/ เอกา – ตนหนึ่ง/ เทวตา – เทวตา/ ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สนติเก – ในสำนัก/ อิมิ – นี้/ คาลิ – ซึ่งกาลา/ อภาสิ – ได้ตรัสแล้ว/

“สัทธา – ความเลื่อมใส/ ทุตติยา – เป็นที่ ๒/ บุริสสส – ของบุรุษ/ โหติ – ย่อมมี/ โน – หามิได้/ เจ – หากว่า/ อสสททธิย – ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความไม่เลื่อมใส/ อวตถิฏฐติ. – ย่อมตั้งมั่นลง/ ยโส จ – ยศ ด้วย/ กิตติ จ – การสดุดี ด้วย/ ตตวสส – เพราะความเลื่อมใสในนั้น แก่บุรุษผู้นั้น/ โหติ – ย่อมมี/ สคคยจ – สู่สวรรค์ ด้วย/ โส – ผู้นั้น/ [บุริโส – บุรุษ]/ คจจติ – ย่อมไป/ สรรี – ซึ่งสรีระ/ วิหยา”ติ. – ละทิ้งแล้ว”ดังนี้/

อถ โข – ครั้งนั้นแล/ อปรา – อีกตนหนึ่ง/ เทวตา – เทวตา/ ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สนติเก – ในสำนัก/ อิมิ – เหล่านี้/ คาลาโย – ซึ่งกาลาทั้งหลาย/ อภาสิ – ได้กล่าวแล้ว/

“โกธ – ซึ่งความโกรธ/ ขเห – พึงละออก/ วิปขเหย – พึงละออกโดยพิเศษ/ มาน – ซึ่งความถือตัว/ สโยชน – ซึ่งกิเลสวัตถุเป็นเครื่องประกอบพร้อม/ สพพมตักกเมย. – พึงก้าวล่วง หมดทั้งปวง/ ต – ผู้นั้น/ [บุคคล – ซึ่งบุคคล]/ นามรูปสสมิมสขขมาน – ผู้ไม่ติดข้องอยู่ ในชื่อและรูป/ อภิจจ – ผู้มีกิเลสวัตถุเป็นเหตุกังวลหาไม่ได้/ นานุปตติ – ย่อมไม่รุ่มเร้า/ [กิเลสา – กิเลสทั้งหลาย]/ สงคา”ติ. – เป็นเครื่องข้อง”ดังนี้/

[อถ โข – ครั้งนั้นแล/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปจจภาสิ – ตรัสตอบแล้ว]/

“ปมาทมนุญฺชนติ – ย่อมตามประกอบ ซึ่งความมัวเมาทั่ว/ พาลา – ผู้โง่เขลา/ ทุมเมธิน – ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัดอันโทษประทุษร้ายแล้ว/ ขนา. – ประชาชนทั้งหลาย/ อปปมาทญจ – ซึ่งความไม่มัวเมาทั่ว ด้วย/ เมธาวิ – เป็นผู้มีความปัญญาเป็นเครื่องกำจัด/ ธน – ซึ่งทรัพย์/ [รทขนโต – ผู้รักษาอยู่]/ เสฏฐ – เพียงดัง ที่ประเสริฐ/ รทขติ. – ย่อมรักษา/ “มา ปมาทมนุญฺชนเต – อย่าพึงตามประกอบ ซึ่งความมัวเมาทั่ว/ มา – อย่า/ กามรตติสนถว. – ซึ่งความเขยชิดในกาม/ อปปมตโต – ผู้ไม่มัวเมาทั่วแล้ว/ ทิ – เพราะว่า/ ฌายนโต – ผู้เพ่งพินิจอยู่/ [บุคคล – บุคคล]/ ปปโปติ – ย่อมประสพ/ ปรม – อย่างยิ่ง/ สุข”นติ. – ซึ่งความสุข”ดังนี้แล/

[ฉฐ – ที่ ๖/ สัทธาสูตร. – สัทธาสูตร/ นิฏฐิต – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๖. สัทธาสูตร

ว่าด้วยศรัทธา

[๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสตูลลพากียากำนวณมากมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนของบุรุษ

หากว่าความไม่มีศรัทธาไม่ตั้งอยู่

เพราะเหตุนั้น ยศและเกียรติย่อมมีแก่เขา

อนึ่ง ผู้นั้นละทิ้งร่างกายแล้วย่อมไปสู่สวรรค์

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรละความโกรธ สละมานะ

ก้าวล่วงสังโยชน์ได้หมดทุกอย่าง

เพราะว่ากิเลสเป็นเครื่องข้องย่อมไม่รุ่มเร้าบุคคลนั้น

ผู้ไม่ติดอยู่ในนามรูป ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คนพาลมีปัญญาทรมาน ประกอบความประมาทอยู่เสมอ

ส่วนคนฉลาดรักษาความไม่ประมาทไว้

เหมือนคนรักษาทรัพย์อันประเสริฐ ฉะนั้น

ท่านทั้งหลายอย่าประกอบความประมาท

และอย่าประกอบความเขยชมยินดีในกามเลย

เพราะว่าผู้ไม่ประมาทแล้ว เฟื่องพินิจอยู่

ย่อมได้รับความสุขอย่างยิ่ง^๑

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๖/๔๗-๔๘.

๔. สรุป

ศรัทธาเป็นหลักธรรมสร้างความเชื่อมั่น เป็นคุณธรรมที่เสริมสร้างยศศักดิ์และทำให้เราสามารถรักษาความไม่ประมาทได้ ในขณะเดียวกัน การพิจารณาและหลีกเลี่ยงการเสียดแทงในกามเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์รักษาความสุขและความสำเร็จในชีวิตอย่างยั่งยืน ดังนั้น การบ่มเพาะศรัทธาและคุณธรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรรับผิดชอบในทุกช่วงของชีวิต.

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

ศรัทธา เปรียบเสมือนเพื่อนของคน เสริมสร้างความเชื่อที่มั่นคงในสิ่งที่ไม่เห็น ทำให้มนุษย์มีแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต และช่วยให้กล้าเผชิญกับอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความมีศรัทธาย่อมจะนำไปสู่การมีศรัทธาทั้งในแง่ของสถานะทางสังคมและความเคารพจากผู้อื่น ศรัทธาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจและทำให้เป้าหมายที่ประสงค์เป็นจริง

ความไม่ประมาท คนฉลาดมักจะมีความสามารถในการรักษาความไม่ประมาท ซึ่งเป็นการช่วยป้องกันไม่ให้นตนเองตกอยู่ในภาวะเสี่ยง สามารถใช้ชีวิตอย่างมีสติและระมัดระวัง

บทที่ ๒

เทวปุตตสังยุต

บทนี้ กล่าวถึงอนาถปิณฑิกเศรษฐี เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้สร้างวัดทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมาก ครั้นละกายสังขารแล้วไปเกิดเป็นเทพบุตร จึงได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและสนทนากับพระพุทธเจ้า มีเนื้อหาที่กล่าวถึงหลักธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความดีและความชั่ว การทำบุญ และผลแห่งการกระทำ ซึ่งมีเป้าหมายให้ผู้เชื่อมั่นในหลักธรรม

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๑๐๑. เอกมนต์ ฐิต โข อนาถปิณฑิก เทวปุตโต ภควโต สนติเก อีมา คากาโย อภาสิ—

“อิทฺถหิ ตํ เชตวนํ อัสสิงฺฆนิเสวิตํ.

อาวุตฺถํ ฌมฺมราเชน ปิติสฺสยชนนํ มม.

“กมฺมํ วิชฺชา จ ฌมฺโม จ สึลํ ชีวิทมฺมุตตมํ.

เอเตน มจฺจา สุขุณฺณติ น โคตเตน ฌเนน วา.

“ตสฺมา หิ ปณฺทิตो โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน.

โยนิโส วิจิเน ฌมฺมํ เอวํ ตตฺถ วิสุชฺฌติ.

“สาริปุตฺโตว ปญฺญาย สึเลน อุปฺสเมน จ.

โยปิ ปารํคโต ภิกฺขุ เอตาวปรโม สียา”ติ.

อิทมโวจ อนาถปิณฑิก เทวปุตโต. อิํ วตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเอวณฺตรชาเยตี.

อล โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจนน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อิมํ ภิกฺขเว รตฺตี อณฺณุตโร เทวปุตฺโต อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปิ เชตวนํ โอาสาเสตฺวา เยนาคํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อภฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิต โข ภิกฺขเว โส เทวปุตฺโต มม สนติเก อีมา คากาโย อภาสิ—

“อิทฺถหิ ตํ เชตวนํ อัสสิงฺฆนิเสวิตํ.

อาวุตฺถํ ฌมฺมราเชน ปิติสฺสยชนนํ มม.

“กมฺมํ วิชฺชา จ ฌมฺโม จ สึลํ ชีวิทมฺมุตตมํ.

เอเตน มจฺจา สุขุณฺณติ น โคตเตน ฌเนน วา.

“ตสฺมา หิ ปณฺทิตो โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน.

โยนิโส วิจิเน ฌมฺมํ เอวํ ตตฺถ วิสุชฺฌติ.

“สาริปุตฺโตว ปญฺญาย สึเลน อุปฺสเมน จ.

โยปิ ปารํคโต ภิกฺขุ เอตาวปรโม สียา”ติ.

“อิทมโวจ ภิกฺขเว โส เทวปุตฺโต. อิํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเอวณฺตรชาเยตี”ติ.

เอว วัสดุเต อายุสมา อานนโท ภควนตฺ เอตทโวจ “โส หิ ฐน ภูเต อนาถปิณฺฑโก เทวปุตฺโต ภวิสฺสตี. อนาถปิณฺฑโก คหปติ อายุสมนฺเต สาริปุตฺเต อภิปปสนฺโน อโหสิ”ติ. “สาธฺ สาสฺ อานนท ยาวตํ โข อานนท ตกฺกาย ปตฺตพฺพ อนุปฺตตํ ตํ ตยา. อนาถปิณฺฑโก หิ โส อานนท เทวปุตฺโต”ติ.

อนาถปิณฺฑิกวคฺโค ทฺติโย.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑๐๑. เอกมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ ฐิตो โข – ยืนอยู่แล้วแล/ อนาถปิณฺฑโก – ผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มี ที่พึ่งหาไม่ได้/ เทวปุตฺโต – เทพบุตร/ ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สนฺติเก – ในสำนัก/ อิมํ – เหล่านี้/ คากาโย – ซึ่งคาถาทั้งหลาย/ อภาสี – ได้กล่าวแล้ว/

“อิทฺยหิ – ก็ นี่/ ตํ – นั้น/ เชตวนํ – เขตวัน/ อธิสสงฺฆนิเสวิตํ. – เป็นที่อันหมู่แห่งฤๅษีพำนักอยู่แล้ว/ อาวุตฺถ ธรรมราเชน – เป็นที่อันพระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่แล้ว/ ปิติสถชนนํ – เป็นสถานที่เป็นที่เกิดอย่างดีแห่ง ความอิมใจ/ มม. – แก่ข้าพระองค์/ “กมฺมํ – กรรม/ วิชฺชา จ – ความรู้ ด้วย/ ธมฺโม จ – ธรรม ด้วย/ สิลํ – ศีล/ ชีวิตมฺมุตตมํ. – ความเป็นอยู่ที่สูงที่สุด/ เอเตน – นี้/ [ปญฺจจริยธมฺเม – ด้วยธรรม ๕ ประการ]/ มจฺจา – สัตว์ผู้มีความตายเป็นสภาพทั้งหลาย/ สุขณฺณติ – ย่อมหมดจด/ น – หาไม่ได้/ โคตฺเตน – ด้วยโคตร/ ธเนน วา. – หรือว่า ด้วยทรัพย์/ “ตสฺมา หิ – เพราะเหตุนั้นแล/ ปณฺฑิตो – ผู้เป็นบัณฑิต/ โปโส – บุรุษ/ สมปสฺสํ – เมื่อ เห็นด้วยดี/ อตฺถมตฺตโน. – ซึ่งประโยชน์ ของตน/ โยนิโส – โดยความแยบคาย/ วิจิเน – ในความเลือกเฟ้น โดยพิเศษ/ ธมฺมํ – ซึ่งธรรม/ เอว – อย่างนี้/ ตตฺถ – เหล่านี้/ [ธมฺเมสุ – ในธรรมทั้งหลาย]/ วิสฺสุณฺติ. – ย่อม หมดจด/ “สาริปุตฺโตว – พระสารีบุตรเท่านั้น/ ปญฺญา – ด้วยปัญญา/ สีเลน – ด้วยศีล/ อุปสเมน จ. – ด้วย ความสงบ ด้วย/ [ปรโม – เป็นผู้ยอดเยี่ยม]/ โยปิ – แม้รูปใด/ ปารจฺโค – เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งฝั่ง/ ภิกฺขุ – ภิกษุ/ เอตาวปรโม – เป็นผู้ยอดเยี่ยมด้วยธรรมเหล่านั้นแล/ ลียา”ติ. – พึงเป็น”ดังนี้/

เอตทโวจ – ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ อนาถปิณฺฑโก – ผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาไม่ได้/ เทวปุตฺโต – เทพบุตร/ อิหํ – นี้/ [วจนํ – ซึ่งคำพูด]/ วตฺวา – ครั้นกล่าวแล้ว/ ภควนตํ – ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมยิ่งแล้ว/ ปทกฺขิณํ – ซึ่งประทักขิณ/ กตฺวา – กระทำแล้ว/ ตตฺถเอวณฺตรธาเย”ติ. – ดำรงอยู่ในที่อื่นแล้ว จาก สถานที่นั้นนั้นแล”ดังนี้แล/

อล โข – ครั้นนั้นแล/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ตสฺสา – นั้น/ รตฺติยา – แห่งกลางคืน/ อจฺจเยน – เพราะ การล่วงไป/ ภิกฺขุ – ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนฺเตสิ – ตรัสเรียกมาแล้ว/ “อิมํ – นี้/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ รตฺติ – ในกลางคืน/ อณฺญตโร – ตนหนึ่ง/ เทวปุตฺโต – เทพบุตร/ อภิกฺกนตฺยา – ล่วงไปยังแล้ว/ รตฺติยา – ครั้นเมื่อราตรี/ อภิกฺกนตฺวณฺโณ – เป็นผู้มีความพรหมเป็นที่พักใจยิ่งแล้ว/ เกวลกฺกปํ – ที่พึงกำหนดโดยสิ้นเชิง/ เชตวนํ – ชื่อว่าเขตวัน/ [อารามํ – ยังอาราม]/ โอภาเสตฺวา – ให้ส่องสว่างทั่วแล้ว/ เยน – ไດ/ [ทิสภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ]/ อหํ – ข้าพเจ้า/ เตนฺอุปสงฺกมิ; – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงฺกมิตฺวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ มํ – ซึ่งข้าพเจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมยิ่งแล้ว/ เอกมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ อญฺฐาสี. – ได้ยืนอยู่แล้ว/ เอกมฺนตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ ฐิตो โข – ยืนอยู่แล้วแล/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ โส – ผู้นั้น/ เทวปุตฺโต –

เทพบุตร/ มม - ของข้าพเจ้า/ สุนติเก - ในสำนัก/ อีมา - เหล่านี้/ คาลาโย - ซึ่งคาลาททั้งหลาย/ อภาลี - ได้กราบทูลแล้ว/

“อิทฺยหิ - ก็ นี่/ ตํ - นั้น/ เขตวัน - เขตวัน/ อีสฺยสนิเสวิตํ. - เป็นที่อันหมู่แห่งฤๅษีพำนักอยู่แล้ว/ อาวุตฺถํ รมฺมราเชน - เป็นที่อันพระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่แล้ว/ ปิติสฺสยชนนํ - เป็นสถานที่เป็นที่เกิดอย่างดีแห่งความอิมใจ/ มม. - แก่ข้าพระองค์/ “กมฺมํ - กรรม/ วิชฺชา จ - ความรู้ ด้วย/ ธมฺโม จ - ธรรม ด้วย/ สิลํ - ศีล/ ชีวิตฺตมุตฺตมํ. - ความเป็นอยู่ที่สูงที่สุด/ เอเตน - นี้/ [ปญฺจวิธธมฺเม - ด้วยธรรม ๕ ประการ]/ มจฺจา - สัตว์ผู้มีความตายเป็นสภาพทั้งหลาย/ สุขุณฺณติ - ย่อมหมดจด/ น - หามีได้/ โคตเตน - ด้วยโคตร/ ธเนน วา. - หรือว่า ด้วยทรัพย์/ “ตสฺมา หิ - เพราะเหตุฉะนั้นแล/ ปณฺทิตो - ผู้เป็นบัณฑิต/ โปโส - บุรุษ/ สมฺปสฺสํ - เมื่อเห็นด้วยดี/ อตฺถมุตฺตโน. - ซึ่งประโยชน์ ของตน/ โยนิโส - โดยความแยบคาย/ วิจิเน - ในความเลือกเฟ้นโดยพิเศษ/ ธมฺมํ - ซึ่งธรรม/ เอวํ - อย่างนี้/ ตตฺถ - เหล่านั้น/ [ธมฺเมสุ - ในธรรมทั้งหลาย]/ วิสุขฺมฺมติ. - ย่อมหมดจด/ “สาริปฺุตโต - พระสารีบุตรเท่านั้น/ ปญฺญา - ด้วยปัญญา/ สีเลน - ด้วยศีล/ อุปฺสเมน จ. - ด้วยความสงบ ด้วย/ [ปรโม - เป็นผู้ยอดเยี่ยม]/ โยปี - แม้รูปใด/ ปารํชฺโค - เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งฝั่ง/ ภิกฺขุ - ภิกษุ/ เอตาวปรโม - เป็นผู้ยอดเยี่ยมด้วยธรรมเหล่านั้นแล/ ลียา”ติ. - พึงเป็น”ดังนี้/

เอตทโวจ - ได้กล่าวแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ โส - ผู้นั้น/ เทวปฺุตโต - เทพบุตร/ อิํ - นี้/ [วจนํ - ซึ่งคำพูด]/ วตฺวา - ครั้นกล่าวแล้ว/ มํ - ซึ่งเรา/ อภิวาทฺเตว - ถวายบังคมยังแล้ว/ ปทกฺขิณํ - ซึ่งประทักษิณ/ กตฺวา - กระทำแล้ว/ ตตฺถเวณฺตรธายี”ติ. - ดำรงอยู่ในที่อื่นแล้ว จากสถานที่นั้นนั่นแล”ดังนี้แล/

เอวํ - อย่างนี้/ [วจน - ครั้นเมื่อพระดำรัส/ ภควตา - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า]/ วุตฺเต - ตรัสแล้ว/ आयสฺมา - ท่านผู้มีอายุ/ อานนฺโท - ชื่อว่าอานนท์/ ภควนฺตํ - กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโวจ - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“โส - นั้น/ หิ - ก็/ ฐุน - เป็นแน่/ ภนฺเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ อนาถปิณฺฑิกโก - ชื่อว่าอนาถปิณฺฑิกะ/ เทวปฺุตโต - เทพบุตร/ ภวิสฺสตี. - จักเป็น/ อนาถปิณฺฑิกโก - ชื่อว่าอนาถปิณฺฑิกะ/ คหปตี - คฤหบดี/ आयสฺมนฺเต - ในท่านผู้มีอายุ/ สาริปฺุตเต - ชื่อว่าสารีบุตร/ อภิปฺสนโน - เป็นผู้เลื่อมใสแล้วอย่างยิ่ง/ อโหสิ”ติ. - ได้เป็นแล้ว”ดังนี้/

[ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภาลี - ได้ตรัสแล้ว]/ “สาธุ - ดีแล้ว/ สาธุ - ดีแล้ว/ อานนฺท - ดูก่อนอานนท์/ ยาวตํ ไซ - มีประมาณเพียงใดแล/ [วตฺถุ - เรื่อง]/ อานนฺท - ดูก่อนอานนท์/ ตกฺกาย - ตามตักกะ/ ปตฺตพฺพํ - พึงถึง/ อนุปฺปตฺตํ - ถึงตามลำดับแล้ว/ ตํ - นั้น/ [วตฺถุ - เรื่อง]/ ตยา. - อันท่าน/ อนาถปิณฺฑิกโก - ชื่อว่าอนาถปิณฺฑิกะ/ หิ - ก็/ โส - ผู้นั้น/ อานนฺท - ดูก่อนอานนท์/ เทวปฺุตโต”ติ. - เทพบุตร”ดังนี้แล/

[อนาถปิณฺฑิกสุตฺตํ. - อนาถปิณฺฑิกสูตร/ ทสมํ - ที่ ๑๐/ นิฏฺฐิตํ - จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

[๑๐๑] อนาถบิณฑิกเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ฤาษีพำนักอยู่
พระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่
เป็นสถานที่ให้เกิดปิตีแก่ข้าพระองค์

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑
สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธ์ด้วยธรรม ๕ ประการนี้
หาใช่บริสุทธ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่

เพราะเหตุนี้แหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน
ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเถิด

เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น
พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง
ด้วยปัญญา ศีล และความสงบ

อนาถบิณฑิกเทพบุตรได้กราบทูลดังนี้แล้ว ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคกระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ
ที่นั่นเอง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อราตรีนั้นล่วงไปแล้ว รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย มาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อ
คืนนี้เทพบุตรองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เมื่อราตรีผ่านไป เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่
อภิวาทเราแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของเราว่า

พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ฤาษีพำนักอยู่
พระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่
เป็นสถานที่ให้เกิดปิตีแก่ข้าพระองค์

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑
สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธ์ด้วยธรรม ๕ ประการนี้
หาใช่บริสุทธ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่

เพราะเหตุนี้แหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน
ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเถิด

เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น
พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง
ด้วยปัญญา ศีล และความสงบ

ภิกษุทั้งหลาย เทพบุตรนั้นได้กล่าวดังนี้ อภิวัตเรา กระทำประทักษิณแล้ว หายตัวไป ณ ที่นั่นเอง”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เทพบุตรนั้นเห็นจะเป็นอนาถปิณฑิกเทพบุตรแน่นอน อนาถปิณฑิกคหบดีได้เลื่อมใสยิ่งนักในท่านพระสารีบุตร” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ อานนท์ เธอคิดถูกแล้ว เทพบุตรนั้น คืออนาถปิณฑิกเศรษฐีนั่นเอง”^๒

๔. สรุป

อนาถปิณฑิกเทพบุตร กล่าวว่า การทำงาน ๑ วิชา ๑ ธรรมะ ๑ ศील ๑ ชีวิตที่สูงสุด ๑ เป็นคุณค่าของชีวิต ไม่ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิดหรือทรัพย์สมบัติ แต่ขึ้นอยู่กับธรรมะ ๕ ประการ ซึ่งคือการมีศีลธรรม การทำงานอย่างมีวิชา และการดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมที่สูงส่ง ดังนั้น ควรตระหนักถึงประโยชน์และปฏิบัติตามธรรมะเพื่อความบริสุทธิ์ในชีวิตของตนเอง.

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

การทำงาน : การทำงานไม่เพียงแต่เป็นการสร้างรายได้ แต่ยังเป็นการพัฒนาตนเองและเรียนรู้ทักษะชีวิตต่างๆ งานที่ทำด้วยความรักและตั้งใจสามารถนำไปสู่ความสำเร็จและความสุขในชีวิตได้

วิชา : ความรู้เป็นเครื่องมือที่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตได้ การมีวิชาไม่เพียงแต่ช่วยในการประกอบอาชีพ แต่ยังช่วยให้เราตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

ธรรม : การปฏิบัติตามหลักธรรมที่ถูกต้องช่วยให้เรามีจิตใจที่สงบและมีความสุขในชีวิต การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความเห็นอกเห็นใจก็เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

ศีล : การมีศีลมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ไม่เพียงแต่ช่วยให้เราสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและไว้วางใจกัน แต่ยังช่วยรักษาความสงบในจิตใจและสังคม

ชีวิตอันสูงสุด : ชีวิตที่มีคุณค่านั้นไม่ได้วัดจากสิ่งที่มี แต่เป็นการวัดจากสิ่งที่เราทำและสิ่งที่เราทิ้งไว้ให้กับคนอื่น การแสวงหาความหมายในชีวิต ความสุขจากการให้ และการสร้างผลดีให้กับชุมชนคือชีวิตที่มีคุณค่าที่สุด

^๒ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๑/๑๐๗-๑๐๘.

บทที่ ๓

โกศลสังยุต

บทนี้ จะกล่าวโกศลสังยุต นำเสนอเรื่องราวการประกอบพิธีบูชาในอาณาจักรโกศล และพระพุทธเจ้าตรัสการบูชาที่ถูกต้อง จะต้องไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในครั้ง นับเป็นการให้อภัยทานครั้งสำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๑๒๐. สาวตถิณิทานํ. เตน โข ปน สมเยน รณโณ ปเสนทิสส โกศลสส มหายญโณ ปจจุปฺภุสฺสโต โหติ ปณจ จ อุตฺตมทานิ ปณจ จ วจฺจตรสทานิ ปณจ จ วจฺจตริสทานิ ปณจ จ อชฺสทานิ ปณจ จ อุตฺตมทานิ ญฺญูปนิตานิ โหนติ ยถายถาย. เยปิสฺส เต โหนติ ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราติ วา เตปิ ทนฺตชฺชิตา ภายตชฺชิตา อสฺสุมฺหา รุทฺมานา ปริกมฺมานิ กโรนฺติ.

อถ โข สมพฺพลา ภิกฺขุ ปุพฺพพนฺทสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตถิ ปิณฑาย ปวิสฺส. สาวตถิยํ ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจมาตตํ ปิณฑปาตปฏิกกนฺตา เยน ภควา เตนุสสงมฺมึสฺส อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺส. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวลฺล “อิธ ภนฺเต รณโณ ปเสนทิสส โกศลสส มหายญโณ ปจจุปฺภุสฺสโต โหติ ปณจ จ อุตฺตมทานิ ปณจ จ วจฺจตรสทานิ ปณจ จ วจฺจตริสทานิ ปณจ จ อชฺสทานิ ปณจ จ อุตฺตมทานิ ญฺญูปนิตานิ โหนติ ยถายถาย. เยปิสฺส เต โหนติ ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราติ วา เตปิ ทนฺตชฺชิตา ภายตชฺชิตา อสฺสุมฺหา รุทฺมานา ปริกมฺมานิ กโรนฺติ”ติ.

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อีมา คาคาโย อภาสิ

“อสฺสเมธํ ปุริสเมธํ สมมาปาสํ วาชเปยยํ นิรคฺคหฺ.

มหายญฺญา มหารมฺภา น เต โหนติ มหพฺพลา.

“อเชพกา จ คาวโ จ วิวิธา ยตถ หนฺนเร.

น ตํ สมมคฺคตา ยถญฺญํ อุปยฺนติ มเหสิโน.

“เย จ ยถญฺญา นิรารมฺภา ยชนฺติ อนุกุลํ สทา.

อเชพกา จ คาวโ จ วิวิธา เนตถ หนฺนเร.

เอตํ สมมคฺคตา ยถญฺญํ อุปยฺนติ มเหสิโน.

“เอตํ ยเชถ เมธาวิ เอโส ยถญฺญมฺหา มหปฺพโล.

เอตญฺหิ ยชฺมานสฺส เสยโย โหติ น ปาปิโย.

ยถญฺญ จ วิบุลโ โหติ ปสฺสิทฺติ จ เทวตา”ติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑๒๐. สาวตถิณีทานิ – พระสูตรมีเมืองชื่อว่าสาวตถิณีเป็นทีอาศัยเกิด/

เตน โข – นั้นแล/ ปน – ก็/ สมเยน – โดยสมัย/ รณโณ – เพื่อพระราชา/ ปเสนทิสส – ทรงพระนามว่าปเสนทิ/ โกสลสส – ผู้ทรงปกครองซึ่งแว่นแคว้นชื่อว่าโกศล/ มหายญโณ – การบูชาญญครั้งใหญ่/ ปจจุปฺปฐิติ – เป็นธรรมที่เข้าไปตั้งไว้เฉพาะแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ อุตสทธานิ – ร้อยแห่งโคอุสภะทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ วจฺจตรสทานิ – ร้อยแห่งลูกโคตัวผู้ทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ วจฺจตริสทานิ – ร้อยแห่งลูกโคตัวเมียทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ อชสทานิ – ร้อยแห่งแพะทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ อูรพทสทานิ – ร้อยแห่งแกะทั้งหลาย/ ญญูปนิตานิ – เป็นธรรมอันบุคคลนำไปผูกไว้แล้วที่หลัก/ โหนติ – ย่อมเป็น/ ยลฺลญฺตถาย. – เพื่อประโยชน์แก่การบูชาญญ/

เยปิสฺส เต – เพื่อการบูชาญญนั้น เหล่านี้แม่เหล่าใด/ [มนุสฺสา – มนุษย์ทั้งหลาย]/ โหนติ – ย่อมมี/ ‘ทาสา’ ติ วา – คือ ‘ผู้เป็นทาส’ หรือ/ ‘เปสฺสา’ ติ วา – หรือว่าเป็น ‘ผู้เป็นคนรับใช้’/ ‘กมฺมกร’ ติ วา – หรือว่าเป็น ‘ผู้เป็นกรรมกร’/ เตปิ – แม่เหล่านั้น/ [มนุสฺสา – มนุษย์ทั้งหลาย]/ ทณฺทตฺตชฺชิตา – เป็นผู้อันบุคคลคุกคามแล้วด้วยอาชญา/ ภยตฺตชฺชิตา – เป็นผู้อันบุคคลคุกคามแล้วด้วยภัย/ อสฺสมุขา – เป็นผู้มีหน้าที่ชุ่มแล้วด้วยน้ำตา/ รุทฺธานา – ร้องไห้อยู่/ ปริกฺกมมานิ – ซึ่งปริกรรมทั้งหลาย/ กโรนฺติ. – ย่อมกระทำ/

อถ โข – ครั้งนั้นแล/ สมพฺพลา – ผู้มากพร้อม/ สตุลฺลปกาเยกา – ผู้นับเนื่องแล้วในหมู่แห่งบุคคลผู้เทิดทูนซึ่งธรรมของสัตบุรุษ/ ภิกฺขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ปุพฺพพณฺทสมฺม – ในสมัยที่เป็นส่วนเบื้องต้นแห่งวัน/ นิวาเสตฺวา – นุ่งห่มแล้ว/ ปตฺตจิวรมาทาย – ถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร/ สาวตฺถิ – สู่เมืองชื่อว่าสาวตถิ/ ปินฺททาย – เพื่อก่อนข้าว/ ปวิสิสุ. – เข้าไปก่อนแล้ว/

สาวตฺถิณิ – สู่เมืองชื่อว่าสาวตถิ/ ปินฺททาย – เพื่อก่อนข้าว/ จริตฺวา – ครั้นเที่ยวไปแล้ว/ ปจฺฉาภตฺตํ – ในภายหลังแห่งข้าวสวย/ ปินฺทปาตปฏิกฺกนฺตา – เป็นผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต/ เยน – ไต/ [ทิสฺสาเกน – โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนุสฺสํกมฺมิสุ. – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อฺปสํกมิตฺวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนฺตํ – ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตฺวา – ถวายบังคมยั้งแล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสีทิสฺสุ. – นั่งแล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสินฺนา โข – ผู้นั่งแล้วแล/ เต – เหล่านี้/ ภิกฺขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ภควนฺตํ – กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโฆฏฺฐ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“อิธ – นี่/ [ฐาเน – ในสถานที่]/ ภาเนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ รณโณ – เพื่อพระราชา/ ปเสนทิสฺส – ทรงพระนามว่าปเสนทิ/ โกสลสส – ผู้ทรงปกครองซึ่งแว่นแคว้นชื่อว่าโกศล/ มหายญโณ – การบูชาญญครั้งใหญ่/ ปจจุปฺปฐิติ – เป็นธรรมที่เข้าไปตั้งไว้เฉพาะแล้ว/ โหติ – ย่อมเป็น/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ อุตสทธานิ – ร้อยแห่งโคอุสภะทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ วจฺจตรสทานิ – ร้อยแห่งลูกโคตัวผู้ทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ วจฺจตริสทานิ – ร้อยแห่งลูกโคตัวเมียทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ อชสทานิ – ร้อยแห่งแพะทั้งหลาย/ ปญจ จ – ๕ ตัว ด้วย/ อูรพทสทานิ – ร้อยแห่งแกะทั้งหลาย/ ญญูปนิตานิ – เป็นสัตว์อันบุคคลนำไปผูกไว้แล้วที่หลัก/ โหนติ – ย่อมเป็น/ ยลฺลญฺตถาย. – เพื่อประโยชน์แก่การบูชาญญ/

เยปิสต เต – เพื่อการบูชาญัณัน เหล่านี้แม่เหล่าใด/ [มนุสสา – มนุษย์ทั้งหลาย]/ โหนติ – ย่อมมี/ ‘ทาสา’
ติ วา – คือ ‘ผู้เป็นทาส’ หรือ/ ‘เปสสา’ติ วา – หรือว่าเป็น ‘ผู้เป็นคนรับใช้’/ ‘กมมกรา’ติ วา – หรือว่าเป็น
กรรมกร’/ เตปิ – แม่เหล่านี้นั้น/ [มนุสสา – มนุษย์ทั้งหลาย]/ ทณตชชิตา – เป็นผู้อันบุคคลคุกคามแล้วด้วยอาชญา/
ภยตชชิตา – เป็นผู้อันบุคคลคุกคามแล้วด้วยภัย/ อสสุมุขา – เป็นผู้มีหน้าที่ชุ่มแล้วด้วยน้ำตา/ รุทมานา – ร้องให้อยู่/
ปริกมมานิ – ซึ่งปริกรรมทั้งหลาย/ กโรนติ”ติ. – ย่อมกระทำ”ดังนี้/

อล โข – ครั้นนั้นแล/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตมตถ – ซึ่งเนื้อความนั้น/ วิทิตวา – ทรงทราบแล้ว/
ตาย – นั้น/ เวลาย – ในเวลา/ อีมา – เหล่านี้/ คาลาโย – ซึ่งพระกาลาทั้งหลาย/ อภาสิ – ได้ตรัสแล้ว/

“อสุสมเฐ – การเช่นสรวงด้วยม้า/ ปุริสเมฐ – การเช่นสรวงด้วยบุรุษ/ สมมาปาส – บ่วงที่พึงขว้างไปโดย
ชอบ/ วาขเปยฺย – การดื่มเพื่อชัชชนะ/ นิรคคหิ. – การบวงสรวงที่มีความขัดข้องออกแล้ว/ มหายนญา –
การบูชาญัณครั้งใหญ่ทั้งหลาย/ มหารมภา – เป็นยัญมีกิริยามาก/ น – หามิได้/ เต – เหล่านี้/ [มหายนญา –
การบูชาญัณครั้งใหญ่ทั้งหลาย]/ โหนติ – ย่อมเป็น/ มหปผลา. – เป็นยัญมีผลมาก/ “อเชพกา จ – แพะและ
แกะทั้งหลาย ด้วย/ คาโว จ – โคทั้งหลาย ด้วย/ วิริธา – ที่มีประเภทต่าง ๆ/ ยตถ – ไต/ [มหายนญา – ใน
การบูชาญัณครั้งใหญ่/ บุคฺคเลน – อันบุคคล]/ ญญเร. – ย่อมฆ่า/ น – หามิได้/ ต – นั้น/ สมมคฺคตา – เป็น
ผู้ดำเนินไปแล้วโดยชอบ/ ยญญ – ซึ่งการบูชาญัณ/ อุปยฺนติ – ย่อมเข้าถึง/ มเหลิโน. – ผู้แสวงหาซึ่งคุณที่
ยิ่งใหญ่โดยปกติ/ “เย – เหล่าใด/ จ – ส่วนว่า/ ยญญา – ยัญทั้งหลาย/ นีรารมภา – เป็นยัญไม่มีกิริยา
เอื้ออำนวยประโยชน์/ ยชนติ – ย่อมบูชา/ อนุกุล – ตามตระกูล/ สทา. – ในกาลทุกเมื่อ/ “อเชพกา จ – แพะ
และแกะทั้งหลาย ด้วย/ คาโว จ – โคทั้งหลาย ด้วย/ วิริธา – ที่มีประเภทต่าง ๆ/ เอตถ – นั้น/ [มหายนญา –
ในการบูชาญัณครั้งใหญ่/ บุคฺคเลน – อันบุคคล]/ น ญญเร. – ย่อมไม่ฆ่า/ [บุคฺคลา – บุคคลทั้งหลาย]/ เอต –
นั้น/ สมมคฺคตา – เป็นผู้ดำเนินไปแล้วโดยชอบ/ ยญญ – ซึ่งการบูชาญัณ/ อุปยฺนติ – ย่อมเข้าถึง/ มเหลิโน.
– ผู้แสวงหาซึ่งคุณที่ยิ่งใหญ่โดยปกติ/ “เอต – นั้น/ [ยญญ – ซึ่งยัญ]/ ยเชถ – พึงบูชา/ เมธาวิ – ผู้มีปัญญา
เป็นเครื่องกำจัด/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ เอโส – นั้น/ [หิ – เพราะว่า]/ ยญโย – ยัญ/ มหปผล. – เป็นยัญมีผล
มาก/ เอต – นั้น/ หิ – เพราะว่า/ [ยญญ – ซึ่งยัญ]/ ยชมานสส – บูชาอยู่/ [บุคฺคสส – เมื่อบุคคล/ วิปาโก
– ความผลัดผล/] เสยโย – เป็นผลประเสริฐกว่า/ โหติ – ย่อมเป็น/ [วิปาโก – ความผลัดผล/] น – หามิได้/
ปาปิโย. – ที่เลวกว่า/ [โหติ – ย่อมเป็น]/ ยญโย – ยัญ/ จ – ส่วนว่า/ วิบุโล – เป็นยัญแพร่หลาย/ โหติ –
ย่อมเป็น/ ปลิทนติ จ – ย่อมเลื่อมใส ด้วย/ เทวตา”ติ. – เทวตาทั้งหลาย”ดังนี้แล/

[ยญญสุตฺต. – ยัญญสูตร/ นวมิ – ที่ ๙/ นิฏฐิต – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

[๑๒๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสรวดี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาโยค คือ โคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐ ตัว ถูนำไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาโยค แม้ข้าราชการบริพารของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องไห้หน้าตานองหน้า กระทำบริกรรมอยู่

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสรวดี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาโยค คือ โคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐ ตัว ถูนำไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาโยค แม้ข้าราชการบริพารของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องไห้หน้าตานองหน้า กระทำบริกรรมอยู่”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้ตรัสคาถาเหล่านั้นในเวลาอันว่า

มหาโยคที่มีกิริยามากเหล่านั้น คือ

อัสวเมธ บรูษเมธ สัมมาปาสะ

วาชเปยยะ นิรัคคะไม่มีผลมาก

(เพราะ) พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับโยคที่มีการฆ่าแพะ

แกะ โค และสัตว์ชนิดต่าง ๆ

ส่วนโยคใด ไม่มีกิริยา เอื้ออำนวยประโยชน์

ประชาชนบูชาตระกูลทุกเมื่อ

คือ ไม่มีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ชนิดต่าง ๆ

พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบ แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

ย่อมเกี่ยวข้องกับโยคนั้น

นักปราชญ์พึงบูชาโยคนั้น ที่มีผลมาก

เพราะเมื่อบูชาโยคนั้นนั้นแหละย่อมมีแต่ความดี ไม่มีความชั่วโยคย่อมแพร่หลาย และเทวดาก็ยังเลื่อมใส^๓

^๓ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙.

๔. สรุป

พิธีบวงสรวงมหาภัยที่มีการฆ่าสัตว์กับภัยที่ไม่มีการทำลายชีวิตผู้อื่น สะท้อนความแตกต่างระหว่างชีวิตที่ได้มียกด้วยภัยคุกคามและสภาพสังคมที่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความสงบสุขของสังคม การประกอบพิธีบูชาภัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าแพะ แกะ และโค จะไม่มีผลประโยชน์สำหรับพระอริยะที่แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ นักปราชญ์ควรบูชาภัยที่ส่งเสริมความดี เนื่องจากภัยดังกล่าวจะเกิดผลดีและมีเทวดาให้ความสนับสนุน.

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

โทษของมหาภัยที่เกิดจากการฆ่าชีวิตผู้อื่น

๑.การสูญเสียชีวิต: การบูชาภัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าชีวิตผู้อื่นสร้างความสูญเสียที่ไม่มีทางกลับเปลี่ยนแปลงชีวิตของทั้งผู้ถูกฆ่าและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคม

๒.การสะสมกรรม: จากหลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ การฆ่าชีวิตเป็นการก่อกรรมซึ่งอาจนำมาซึ่งผลกระทบที่ไม่ดีในอนาคต เช่น การเกิดในภพที่ต่ำกว่า หรือประสบปัญหาในชีวิต

๓.ความเจ็บปวดทางจิตใจ: ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการฆ่าชีวิตอาจประสบกับความรู้สึกผิด ปัญหาทางจิตใจ และความเครียดที่เกิดจากการกระทำดังกล่าว

๔.การเสื่อมศรัทธาในความเชื่อ: การเลือกใช้พิธีกรรมที่มีการฆ่าชีวิตอาจนำไปสู่การเสื่อมศรัทธาในศาสนา หรือแนวทางปฏิบัติทางจิตวิญญาณของตน เนื่องจากขัดแย้งกับหลักธรรมที่ส่งเสริมความเมตตาและความรัก

ประโยชน์ของการประกอบพิธีบูชาภัยที่ไม่มีการฆ่าชีวิตผู้อื่น

๑.การสร้างสันติภาพ: การบูชาภัยที่ไม่มีการฆ่าชีวิตช่วยส่งเสริมความสงบสุขภายในใจและสังคม ทำให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจกันมากขึ้น

๒.การเคารพชีวิต: พิธีกรรมที่ไม่ต้องฆ่าชีวิตทำให้เรามีความเคารพต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ

๓.การส่งต่อความรักและเมตตา: เมื่อเราบูชาในลักษณะที่ไม่ทำร้ายชีวิตอื่น ๆ ทำให้เกิดการกระจายความรักและเมตตาภายในสังคม ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้คน

บทที่ ๔

พรหมสังยุต

บทนี้ ประมวลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรหมเจ้าเฝ้าพระพุทธเจ้า หรือเจ้า พบพระสาวกเพื่อสนทนาธรรม ซึ่งรวบรวมคำสอนและการสนทนาของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับพรหมและการเข้าใจโลกและชีวิต พรหมสังยุตนี้มีลักษณะเฉพาะที่เน้นการสนทนาแบบกลุ่มระหว่างพระพุทธเจ้ากับพรหมต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในความเชื่อและแนวคิดของศาสนาพุทธ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการหลุดพ้นจากความทุกข์และการเข้าถึงนิพพาน นอกจากนี้ยังสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพรหม และการค้นหาความจริงทางธรรมะ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการค้นหาความหมายที่แท้จริงของชีวิต.

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๑๗๓. เอว เม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลาญฺ วิหริติ นชฺชา เนรณฺชราย ตีเร อชฺปาลนิกโรธมุเล ปฐฺมาภิสฺมพุทฺโธ. อถ โข ภควโต รโหคตสฺส ปฏฺิสสฺสลิณฺสสฺส เอวํ เจตฺโส ปรีวิตฺกโก อุตฺปาติ “ทุกฺโข โข อคารโว วิหริติ อปฺปติสฺโส กํ ญฺชวาทํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย” นติ?

อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “อปริปฺพณฺสสฺส โข สิลกฺขนธสฺส ปารีปุริยา อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย น โข ปณาทํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อตฺตนา สีสฺสมปฺนนฺตรํ อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา ยมํ สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย.

“อปริปฺพณฺสสฺส โข สมาริกฺขนธสฺส ปารีปุริยา อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. น โข ปณาทํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก. เป. อตฺตนา สมาริสฺมปฺนนฺตรํ อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา ยมํ สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย.

“อปริปฺพณฺสสฺส ปณฺญาภฺกขนธสฺส ปารีปุริยา อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. น โข ปณาทํ ปสฺสามิ สเทวเก. เป. อตฺตนา ปณฺญาสมปฺนนฺตรํ อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา ยมํ สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย.

“อปริปฺพณฺสสฺส โข วิมุตติภฺกขนธสฺส ปารีปุริยา อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. น โข ปณาทํ ปสฺสามิ สเทวเก. เป. อตฺตนา วิมุตติสมปฺนนฺตรํ อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา ยมํ สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย.

“อปริปฺพณฺสสฺส โข วิมุตติญาณทสฺสนภฺกขนธสฺส ปารีปุริยา อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. น โข ปณาทํ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อตฺตนา วิมุตติญาณทสฺสนสมปฺนนฺตรํ อณฺญํ สมณฺญํ วา พฺราหฺมณฺญํ วา ยมํ สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. ยญฺญนาทํ ยวายํ ฌมฺโม มยา อภิสฺมพุทฺโธ ตเมว ฌมฺมํ สกฺกตฺวา คุฏฺฐ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย” นติ.

อถ โข พฺรหฺมา สหฺมปติ ภควโต เจตฺสา เจโตปรีวิตฺกภฺมณฺญาเย สยฺยธปิ นาม พฺลวา ปุริสํ สมฺนิชฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาทํ สมฺนิเชยฺย เอวเมว พฺรหฺมโลเก อนฺตรหิโต ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหสิ. อถ โข พฺรหฺมา สหฺมปติ

เอกัสมิ อุตตราสงคํ กริตฺวา เยน ภควา เตนณฺชลี ปณามตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ สุขต! เยปิ เต
ภนฺเต อเหตุ อตีตมทฺธานํ อรหนฺโต สมมาสมพุทฺธา เตปิ ภควนฺโต ฌมฺมญฺเวย สกฺกตฺวา ฌฺม กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหริสฺส
เยปิ เต ภนฺเต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต สมมาสมพุทฺธา เตปิ ภควนฺโต ฌมฺมญฺเวย สกฺกตฺวา ฌฺม กตฺวา อุปนิส
สาย วิหริสฺสนฺติ. ภควาปิ ภนฺเต เอตฺรหิ อรหํ สมมาสมพุทฺโธ ฌมฺมญฺเวย สกฺกตฺวา ฌฺม กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหฺรตุ”ติ. อิทม
โวจ พฺรหฺมา สหฺมปติ อิทํ วตฺวา อถาปรํ เอตทโวจ

“เย จ อตีตา สมพุทฺธา เย จ พุทฺธา อนาคตา.

โย เจตฺรหิ สมพุทฺโธ พหฺนํ โสภนาสนโน.

“สพฺเพ สทฺธมฺมครุโน วิหิสฺสุ วิหฺรติ จ.

ตถापิ วิหริสฺสนฺติ เอสา พุทฺธาน ฌมฺมตา.

“ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน มหตฺตมกฺกิงฺขตา.

สทฺธมฺโม ครุภาตพฺโพ สรํ พุทฺธาน สาสน”นฺติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑๗๓. เอวเม - อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุตํ; - สดับมาแล้ว/

เอกํ - หนึ่ง/ สมยํ - ในสมัย/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อรุเวลายํ - ในตำบลชื่อว่าอรุเวลา/ วิหฺรติ -
ย่อมทรงประทับอยู่/ นชฺชา - แห่งแม่น้ำ/ เนรณฺชราย - ชื่อว่าเนรณฺชราย/ ตีเร - ใกล้ฝั่ง/ อชฺบาลนิโครธฺมฺเ - ที่โคน
แห่งต้นไทรของบุคคลผู้เลี้ยงซึ่งแพะ/ ปฐฺมาภิสฺมพุทฺโธ. - ตรัสรู้พร้อมยิ่งแล้วในกาลที่ ๑/

อล โข - ครั้งนั้นแล/ ภควโต - แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า/ รโหคตสฺส - ผู้เสด็จไปแล้วในสถานที่สงัด/ ปฏฺิสล
ลีนสฺส - ผู้ทรงหลีกเร้นพร้อมเฉพาะแล้ว/ เอวํ - อย่างนี้/ เจตฺโส - แห่งพระทัย/ ปริวิตกโก - ความตรึกตรองพิเศษ
โดยรอบ/ อุทฺปาติ - ได้เกิดขึ้นแล้ว/

“ทุกฺโข โข - เป็นความทุกข์แล/ [บุคฺคโล - บุคคล]/ อคารโว - เป็นผู้ไม่เคารพ/ วิหฺรติ - ย่อมพำนักอยู่/ อป
ปติสฺโส - เป็นผู้ไม่ยำเกรง/ กํ นฺ โข - คนไหนหนอแล/ อหํ - ข้าพเจ้า/ สมณํ วา - ซึ่งสมณะ หรือ/ พฺราหฺมณํ วา
- หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกฺกตฺวา - สักการะแล้ว/ ฌฺม - ซึ่งความเคารพ/ กตฺวา - กระทำแล้ว/ อุปนิสฺสาย - เข้าไป
อาศัยแล้ว/ วิหฺเรยฺ”นฺติ? - พึงพำนักอยู่”ดังนี้?/

อล โข - ครั้งนั้นแล/ ภควโต - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทโหสิ - พระดำรินั้น ได้มีแล้ว/

“อปริปฺภุณฺสฺส โข - ที่ไม่เต็มโดยรอบแล้วแล/ สิลกฺขนธสฺส - แห่งขันธคือศีล/ ปาริปุริยา - เพื่อความเต็ม
โดยรอบ/ อณฺญํ - ท่านอื่น/ สมณํ วา - ซึ่งสมณะ หรือ/ พฺราหฺมณํ วา - หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกฺกตฺวา - สักการะ
แล้ว/ ฌฺม - ซึ่งความเคารพ/ กตฺวา - กระทำแล้ว/ อุปนิสฺสาย - เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหฺเรยฺ - พึงพำนักอยู่/

น โข - หามีได้แล/ ปนาหํ - แต่ว่า ข้าพเจ้า/ ปสฺสามิ - ย่อมเห็น/ สเทวเก - ที่เป็นไปกับด้วยโลกของเทวดา/
โลเก - ในโลก/ สมารเก - ที่เป็นไปกับด้วยโลกของมาร/ สพฺรหฺมเก - ที่เป็นไปกับด้วยโลกของพรหม/ ปชาย - ในหมู่
สัตว์/ สสฺสมณพฺราหฺมณียา - พร้อมทั้งสมณะและพราหมณ์/ สเทวมนุสฺสาย - ที่เป็นไปกับด้วยเทวดาและมนุษย์/
อตฺตนา - กว่าตน/ สิลสฺมปฺนฺตํ - ผู้มีถึงพร้อมแล้วด้วยศีลกว่า/ [ตํ - นั้น]/ อณฺญํ - ท่านอื่น/ สมณํ วา - ซึ่งสมณะ

หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ ยมห์ – ข้าพเจ้า ท่านใด/ [อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/

อปปริญฺณสฺส โข – ที่ไม่เต็มโดยรอบแล้วแล/ สมาริกฺขนรฺสฺส – แห่งชั้นนี้คือความตั้งมั่นพร้อมยิ่ง/ ปาริปุริยา – เพื่อความเต็มโดยรอบ/ อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/ น โข – หามิได้แล/ ปนาหิ – แต่ว่า ข้าพเจ้า/ ปสฺสามิ – ย่อมเห็น/ สเทวเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของเทวดา/ โลเก – ในโลก/ สมารเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของมาร/ สพฺรหฺมเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของพรหม/ ปชาย – ในหมู่สัตว์/ สสฺสมณพฺราหมณฺนิยา – พร้อมทั้งสมณะและพราหมณ์/ สเทวมฺนุสฺสสาย – ที่เป็นไปกับด้วยเทวดาและมนุษย์/ อุตฺตนา – กว่าตน/ สมาริสฺมปฺนนฺตรํ – ผู้มีถึงพร้อมแล้วด้วยความตั้งมั่นกว่า/ [ตํ – นั้น]/ อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ ยมห์ – ข้าพเจ้า ท่านใด/ [อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/

อปปริญฺณสฺส โข – ที่ไม่เต็มโดยรอบแล้วแล/ ปญฺญาภฺษณรฺสฺส – แห่งชั้นนี้คือปัญญา/ ปาริปุริยา – เพื่อความเต็มโดยรอบ/ อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/ น โข – หามิได้แล/ ปนาหิ – แต่ว่า ข้าพเจ้า/ ปสฺสามิ – ย่อมเห็น/ สเทวเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของเทวดา/ โลเก – ในโลก/ สมารเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของมาร/ สพฺรหฺมเกฯเปฯ – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของพรหม ฯลฯ/ อุตฺตนา – กว่าตน/ ปญฺญาสฺมปฺนนฺตรํ – ผู้มีถึงพร้อมแล้วด้วยปัญญากว่า/ [ตํ – นั้น]/ อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ ยมห์ – ข้าพเจ้า ซึ่งสมณะหรือพราหมณ์ใด/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/

อปปริญฺณสฺส โข – ที่ไม่เต็มโดยรอบแล้วแล/ วิมุตติภฺษณรฺสฺส – แห่งชั้นนี้คือความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ ปาริปุริยา – เพื่อความเต็มโดยรอบ/ อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/

น โข – หามิได้แล/ ปนาหิ – แต่ว่า ข้าพเจ้า/ ปสฺสามิ – ย่อมเห็น/ สเทวเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของเทวดา/ โลเก – ในโลก/ สมารเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของมาร/ สพฺรหฺมเกฯเปฯ – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของพรหม ฯลฯ/ อุตฺตนา – กว่าพระองค์/ วิมุตติสฺมปฺนนฺตรํ – ผู้มีถึงพร้อมแล้วด้วยความหลุดพ้นโดยพิเศษยิ่งกว่า/ [ตํ – นั้น]/ อญญ์ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ์ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ ยมห์ – ข้าพเจ้า ซึ่งสมณะหรือพราหมณ์ใด/ สกกตวา – สักการะแล้ว/ ฅฏ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/

อปริปัญณสส โข – ที่ไม่เต็มโดยรอบแล้วแล/ วิมุตติญาณทสสนกขณธสส – แห่งกองแห่งความเห็นเป็นเครื่อง
หยั่งรู้ในความหลุดพ้นโดยพิเศษ/ ปาริปุริยา – เพื่อความเต็มโดยรอบ/ อณฺญ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/
พราหมณ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ สกุกตวา – สักการะแล้ว/ ฌ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิส
สาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่

น โข – หามีได้แล/ ปนาหิ – แต่ว่า ข้าพเจ้า/ ปสฺสามิ – ย่อมเห็น/ สเทวเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของเทวดา/
โลก – ในโลก/ สมารเก – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของมาร/ สพฺรหมเกาเปฯ – ที่เป็นไปกับด้วยโลกของพรหม ฯลฯ/ อุตต
นา – กว่าพระองค์/ วิมุตติญาณทสสนสมปฺนตฺร – ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยความเห็นเป็นเครื่องหยั่งรู้ในความหลุดพ้นโดย
พิเศษกว่า/ [ติ – นั้น]/ อณฺญ – ท่านอื่น/ สมณ วา – ซึ่งสมณะ หรือ/ พราหมณ วา – หรือว่า ซึ่งพราหมณ์/ ยมหิ –
ข้าพเจ้า ซึ่งสมณะหรือพราหมณ์ใด/ สกุกตวา – สักการะแล้ว/ ฌ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย
– เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย – พึงพำนักอยู่/

“ยมนุนาหิ – โฉนหนอ ข้าพเจ้า/ ยวายํ ธมฺโม – ธรรม นี้ใด/ มยา – อันข้าพเจ้า/ อภิสมฺพุทฺโธ – ทรงตรัสรู้
พร้อมยิ่งแล้ว/ ตเมว – นั้นนั่นแล/ ธมฺมํ – ซึ่งธรรม/ สกุกตวา – สักการะแล้ว/ ฌ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำ
แล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหเรยฺย”นติ – พึงพำนักอยู่”ดังนี้/

อด โข – ครั้นนั้นแล/ พรهما – พรหม/ สหฺมปติ – ชื่อว่าสหัมบดี/ ภควโต – ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เจต
สา – ด้วยใจ/ เจโตปริวิตกกมฺลญาย – รู้ทั่วแล้ว ซึ่งความตรึกตรองพิเศษโดยรอบแห่งใจ/ เสยฺยาปิ นาม – ชื่อว่าแม่
ฉันใด/ พลวา – ผู้มีกำลัง/ ปุริโส – บุรุษ/ สมฺมิลฺลิต วา – ที่งอเข้ามาพร้อมแล้วบ้าง/ พาหิ – ซึ่งแขน/ ปสาเรยฺย – พึง
เหยียดออก/ ปสาริต วา – ที่เหยียดออกแล้วบ้าง/ พาหิ – ซึ่งแขน/ สมฺมิลฺลเยยฺย; – พึงงอเข้ามาพร้อม/ เอวเมว โข –
ฉันนั้นเหมือนกันแล/ พรหมโลก – จากโลกของพรหม/ อนฺตรหิต – ดำรงอยู่ในที่อื่นแล้ว/ ภควโต – ของพระผู้มีพระ
ภาคเจ้า/ ปุโร – ข้างหน้า/ ปาตุโรหิ. – ได้ปรากฏขึ้นแล้ว/

อด โข – ครั้นนั้นแล/ พรهما – พรหม/ สหฺมปติ – ชื่อว่าสหัมบดี/ เอกํ – ให้เฉียงบ่าข้างหนึ่ง/ อุตฺตราสํคํ
– ซึ่งผ้าเป็นเครื่องคล้องที่เหนืออวัยวะด้านซ้าย/ กริตวา – กระทำแล้ว/ เยน – ไค/ [ทิสภาเคน – โดยส่วนแห่งทิศ]/
ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนฺยลลํ – ซึ่งการประนมมือ โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ ปณฺาเมตฺวา – น้อมไปข้างหน้าแล้ว/
ปณฺาเมตฺวา – น้อมไปข้างหน้าแล้ว/ ภควนฺโต – กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโจ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“เอวเมตํ – ข้อนั้น เป็นอย่างนั้น/ ภควา – ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอวเมตํ – ข้อนั้น เป็นอย่างนั้น/ สุตต!
– ข้าแต่พระสุตเจ้า!/ เยปิ เต – เหล่านั้น แม่เหล่าใด/ ภนฺเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ [ภควนฺโต – พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทั้งหลาย]/ อเหตุ – ได้มีแล้ว/ อติตฺมทฺธานํ – ตลอดกาลยืดยาวที่เป็นอดีต/ อรหฺนฺโต – เป็นพระอรหันต์/ สมฺมาสม
พุทฺธา – ผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/ เตปิ – แม่เหล่านั้น/ ภควนฺโต – พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย/ ธมฺมญฺญาว –
ซึ่งธรรมนั่นเอง/ สกุกตวา – สักการะแล้ว/ ฌ – ซึ่งความเคารพ/ กตวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสสาย – เข้าไปอาศัย
แล้ว/ วิหริสุ – ประทับอยู่แล้ว/

เยปิ เต-เหล่านั้น แม่เหล่าใด/ ภนฺเต-ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ [ภควนฺโต – พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย]/ ภนฺเต –
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ ภาวิสฺสนฺติ – จักมี/ อนาคตฺมทฺธานํ – ตลอดกาลยืดยาวที่มาถึงแล้ว/ อรหฺนฺโต – เป็นพระอรหันต์/
สมฺมาสมพุทฺธา – ผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/ เตปิ – แม่เหล่านั้น/ ภควนฺโต – พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย/

ธมฺมญฺเญว – ซึ่งธรรมนั่นเอง/ สกฺกตฺวา – สักการะแล้ว/ ฅฺ – ซึ่งความเคารพ/ กตฺวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสฺสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหริสฺสนฺติ. – จักประทับอยู่/

ภควาปิ – แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ฆนฺเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ เอตฺรหิ – ในบัดนี้/ อรหํ – เป็นพระอรหันต์/ สมฺมาสมฺพุทฺโธ – เป็นผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/ ธมฺมญฺเญว – ซึ่งธรรมนั่นเอง/ สกฺกตฺวา – สักการะแล้ว/ ฅฺ – ซึ่งความเคารพ/ กตฺวา – กระทำแล้ว/ อุปนิสฺสาย – เข้าไปอาศัยแล้ว/ วิหริสฺสนฺติ. – ขอจงประทับอยู่”ดังนี้/

เอตทฺโวจ – ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ พุทฺธมา – พรหม/ สหฺมปติ – ชื่อว่าสัทัมบดี/ อิหํ – นี้/ [เวยฺยากรณํ – ซึ่งไวยากรณ์]/ วตฺวาน – ครั้นตรัสแล้ว/ สฺสฺโคโต – พระสุคติเจ้า/ อถาปฺริ – ลำดับต่อมา อีกอีก/ เอตทฺโวจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ สตฺถา – พระศาสดา/

“เย – เหล่าใด ด้วย/ อติตา – ล่วงไปแล้ว/ สมฺพุทฺธา – พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย/ เย – เหล่าใด ด้วย/ พุทฺธา – พระพุทธเจ้าทั้งหลาย/ อนาคตา. – มาไม่ถึงแล้ว/ โย – พระองค์ใด/ เจตฺรหิ – ในกาลบัดนี้ ด้วย/ สมฺพุทฺโธ – พระสัมพุทธเจ้า/ พหฺนํ – จำนวนมาก/ [สตฺตานํ – ของสัตว์ทั้งหลาย]/ โสภณาสโน. – เป็นผู้ยังความเศร้าโศกให้พินาศไป/ “สพฺเพ – ทุกพระองค์/ [พุทฺธา – พระพุทธเจ้าทั้งหลาย]/ สทฺธมฺมคฺรุโน – เป็นผู้หนักแน่นในธรรมของสัตว์บุรุษ/ วิหฺสฺ – ประทับอยู่แล้ว/ วิหฺรณฺติ จ. – ย่อมประทับอยู่ ด้วย/ ตถาปิ – แม้เช่นนั้น/ วิหริสฺสนฺติ – จักประทับอยู่/ เอสา – นั้น/ [ปพฺพา – ข้อ]/ พุทฺธาน – ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย/ ธมฺมตา. – เป็นธรรมดา/ “ตสฺมา หิ – เพราะเหตุนี้แล/ อตฺตกาเมน – ผู้ปรารถนาซึ่งประโยชน์แก่ตน/ [กฺุลปฺตฺเตน – อันบุตรของตระกูล]/ มหตฺตมกฺกิขฺตา. – ผู้จํานงหมายเฉพาะอยู่ ซึ่งความเป็นใหญ่/ สทฺธมฺโม – ธรรมของสัตว์บุรุษ/ คฺรูกาตฺพโ – พึงกระทำให้หนัก/ สฺริ – ตามระลึกอยู่/ พุทฺธาน – ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย/ สาสฺน”นฺติ. – ซึ่งคำสอน”ดังนี้แล/

๓. การแปลโดยความ

[๑๗๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ใต้ต้นอชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกเร้นอยู่ในที่สงัดเกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า “บุคคลผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์คนไหนหนอแลอยู่”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้มีพระดำริดังนี้ว่า “เราพึงสักการะ เคารพอาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งศีลขันธที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกและหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีศีลสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราจะพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งสมาธิขันธที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีสมาธิสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่ เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาขันธที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีปัญญาสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึง

สักการะ เคารพ อาศัยอยู่ เราพึ่งสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติขั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก ฯลฯ ที่มีวิมุตติสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึ่งสักการะ เคารพ อาศัยอยู่เราพึ่งสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติญาณทัสสนขั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ที่มีวิมุตติญาณทัสสนะสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึ่งสักการะ เคารพอาศัยอยู่ ทางที่ดีเราพึ่งสักการะ เคารพธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่

ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้วหายตัวจากพรหมโลกมาปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมท่อมผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้นั้นเป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคต ข้อนี้นั้นเป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีต ทรงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตทรงสักการะ เคารพอาศัยธรรมอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบัน ก็ของสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่เกิด”

ท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้วจึงได้กล่าวคาถาอื่นต่อไปอีกว่า

พระสัมพุทธเจ้าในอดีต พระสัมพุทธเจ้าในอนาคต

และพระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดในปัจจุบัน

ผู้จัดความเศร้าโศกของสัตว์เป็นจำนวนมากให้พินาศไป

ทุกพระองค์นั้น ล้วนเคารพพระสัทธรรมอยู่

นี่เป็นธรรมดาของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย

เพราะเหตุนี้แล กุลบุตรผู้ใฝ่ประโยชน์

มุ่งหวังความเป็นใหญ่ ระลึกถึงคำสอน

ของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย พึงเคารพพระสัทธรรม^๔

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๗๓/๒๓๓-๒๓๔.

๔. สรุป

ท้าวสหมบดีพรหมทราบความรำพึงของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะพระพุทธเจ้าทรงให้ความเคารพธรรม โดยยกย่องพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ทรงรู้แจ้งและสั่งสอนธรรมที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ ท้าวสหมบดีพรหมชี้ให้เห็นว่าการเคารพธรรมและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติ

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

การเคารพธรรมสามารถส่งผลดีต่อการพัฒนาชีวิต ดังนี้

การสร้างสติและสมาธิ : การเคารพธรรมช่วยให้มีสติและมีสมาธิในการทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้สามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นและลดความเครียด

การเข้าใจตนเองและผู้อื่น : การเคารพธรรมทำให้เข้าใจและยอมรับความเป็นจริง ซึ่งทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดีขึ้น เพิ่มทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

การทำงานร่วมกับผู้อื่น : การเคารพธรรมช่วยส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้เกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์และความสำคัญของการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

การมีจิตใจที่สงบ : การเคารพธรรมทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น และสามารถมองเห็นปัญหาในแง่บวก ช่วยให้การเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ด้วยจิตใจที่สงบและมั่นคง

บทที่ ๕

ลักสังยุต

บทนี้ กล่าวถึงท้าวสักกะเทวราชจอมเทพ องค์อินทร์แห่งเทพในดาวดึงส์ ท้าวสักกะได้ทำการทำนุบำรุงถวายความอุปถัมภ์สนับสนุนพระพุทธเจ้า ทั้งในการแสดงธรรมและการปกป้องพระองค์จากอุปสรรคต่างๆ ท้าวเธอได้ปรากฏตัวในหลายเหตุการณ์สำคัญ มีบทบาทในการชักชวนเทพทั้งหลายให้ฟังธรรม และเกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ส่งผลให้คำสอนของพระพุทธเจ้าขยายออกไปในหมู่เทวดาและมนุษย์

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๓. ธชัคคสูตร.

๒๔๙. สาวตถิย์ ตตร โข ภควา ภิกขุ อามนเตสิ “ภิกขโว”ติ “ภทนเต”ติ เต ภิกขุ ภควโต ปจสฺสสฺส. ภควา เอตทโวจ—

“ภูตปุพฺพ ภิกขเว เทวาสฺรสงคาโม สมฺปพฺพุทฺโ อโหสิ. อถ โข ภิกขเว สกโก เทวานมินฺโท เทเว ดาวตฺติเส อามนเตสิ—

‘สเจ มาริสา เทวานํ สงคามคตานํ อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา มเมว ตสฺมี สมเย ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. มมณฺหิ โว ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสสตี’.

‘โน เจ เม ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. ปชาปติสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสสตี’.

‘โน เจ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ อถ วรฺณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. วรฺณสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสสตี’.

‘โน เจ วรฺณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ อถ อีสานสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ. อีสานสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสสตี”’ติ.

“ตํ โข ปน ภิกขเว สกฺกสฺส วา เทวานมินฺทสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ปชาปติสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ วรฺณสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ อีสานสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิเยถาปิ โนปิ ปหิเยถ.

“ตํ กิสฺส เหตุ? สกโก หิ ภิกขเว เทวานมินฺโท อวิตฺราโค อวิตฺโทโส อวิตโมโห ภีรฺ ฌมฺภิ อุตฺราสี ปลายีติ.

“อหฺนจ โข ภิกขเว เอวํ วทามิ ‘สเจ ตุมฺหากํ ภิกขเว อรณฺญคคตานํ วา รุกฺขมฺลคคตานํ วา สฺสญฺญาคารคคตานํ วา อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา มเมว ตสฺมี สมเย อนุสฺสเรยฺยาถ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา’ติ. มมณฺหิ โว ภิกขเว อนุสฺสรตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺภิตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสสตี.

“โน เจ มั อนุสฺสเรยยาถ อถ ฌมมํ อนุสฺสเรยยาถ ‘สวากฺขาโต ภควตา ฌมโม สนทิจฺฉินฺโถ อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปเนยฺยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ’ติ. ฌมฺมณฺหิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺมิตตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสฺสตี.

“โน เจ ฌมมํ อนุสฺสเรยยาถ อถ สงฺฆํ อนุสฺสเรยยาถ ‘สุปปปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ อฺชุปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ญายปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจิปปปฺปิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยฺศคานิ อญฺญ ปุริส ปุคฺคลา เอส ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณเนยฺโย อณฺชลิกรณิโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสา’ติ. สงฺฆณฺหิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ ยํ ภวิสฺสตี ภยํ วา ฌมฺมิตตตํ วา โลมฺหิโส วา โส ปหิยฺสฺสตี.

“ตํ กิสฺส เหตุ? ตถาคโต ทิ ภิกฺขเว อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิตราคो วิตโทโส วิตโมโห อภีรํ อจฺฉมฺภิ อนุตฺราสี อปฺลាយี”ติ. อิทมวโจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคฺโต อถาปรํ เอตทวโจ สตถา—

“อรณฺเณ รุกฺขมฺมูลे วา สุญฺญาคาเรว ภิกฺขโว.

อนุสฺสเรถ สมฺพุทฺธํ ภยํ ตุมหาก โน สียา.

“โน เจ พุทฺธํ สเรยยาถ โลกเชฏฺฐํ นราสภํ.

อถ ฌมมํ สเรยยาถ นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ.

“โน เจ ฌมมํ สเรยยาถ นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ.

อถ สงฺฆํ สเรยยาถ ปุณฺณกฺเขตฺตํ อนุตฺตรํ.

“เอวํ พุทฺธํ สรรณานํ ฌมมํ สงฺฆณฺจ ภิกฺขโว.

ภยํ วา ฌมฺมิตตตํ วา โลมฺหิโส น หสฺสตี”ติ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๓. รัชคคฺคฺสฺตํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งยอดแห่งธง/

๒๔๙. สวาทฺถิยํ – ในเมืองชื่อว่าสวาทฺถิ/

ตฺตร โข – นั่นแล/ [สวาทฺถิยํ – ในเมืองชื่อว่าสวาทฺถิ]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ ภิกฺขุ – ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนฺเตสิ – ตรัสเรียกมาแล้ว/ “ภิกฺขโว – ภิกษุทั้งหลาย”ดังนี้/

“ภทฺนเต – ข้าแต่ท่านผู้เจริญ”ดังนี้/ เต – เหล่านั้น/ ภิกฺขุ – ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต – ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปจฺจสฺสโสสุ – ฟังตอบแล้ว/

ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโจ – ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“ภูตฺพุทฺธํ – เรื่องมีแล้วในกาลก่อน/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ เทวาสฺสรสฺงคฺคาโม – สงครามแห่งเทวดากับอสูร/ สมฺพุทฺธํ – เป็นสงครามประชิดเข้ามาแล้ว/ อโหสิ. – ได้เป็นแล้ว/ อถ โข – ครั้งนั้นแล/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สกฺโก – ท้าวสักกะ/ เทวานมฺมินฺโท – ผู้เป็นหัวหน้าแห่งเทวดา/ เทเว – ซึ่งเทวดาทั้งหลาย/ ตาวตฺติเส – ผู้อุบัติแล้วในโลกเป็นที่อาศัยอยู่ของเทวดา ๓๓ ตน/ อามนฺเตสิ – ตรัสเรียกมาแล้ว/

‘สเจ – ถ้าวา/ มาริสา – ดูก่อนท่านผู้ที่พึงเห็นเสมอด้วยข้าพเจ้าทั้งหลาย/ เทวานํ – แก่เทวดาทั้งหลาย/ สงฺคามคคฺคานํ – ผู้ไปในสงคราม/ อฺปปชฺเชยฺย – พึงเกิดขึ้น/ ภยํ วา – ความกลัวบ้าง/ ฌมฺมิตตตํ วา – ความเป็นแห่ง

บุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ - ความซุซันแห่งชนบ้าง/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/ มเมว - ของข้าพเจ้า
เท่านั้น/ ตสมิ - นั้น/ สมเย - ในสมัย/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ. - พึงแลดู/

มมณฺหิ - เพราะว่า ของข้าพเจ้า/ โว - เมื่อท่านทั้งหลาย/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ ย - ไค/
ภวิสสติ - จักมี/ ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ -
ความซุซันแห่งชนบ้าง/ โส - นั้น/ [ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/
โลมหัส ๖ - ความซุซันแห่งชนบ้าง]/ ปหิยิสสติ. - จักละออก’/

โน - หามิได้/ เจ - หากว่า/ เม - ของข้าพเจ้า/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ.
- พึงแลดู/ อถ - ในกาลนั้น/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/ ปชาปติสส - ของท้าวสักกะผู้เป็นเจ้าแห่งหมู่สัตว์/ เทวราชส
- ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ. - พึงแลดู/ ปชาปติสส - ของท้าวสักกะผู้เป็นเจ้าแห่งหมู่สัตว์/ ทิ -
ก็/ โว - เมื่อท่านทั้งหลาย/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ ย - ไค/ ภวิสสติ -
จักมี/ ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ - ความซุซัน
แห่งชนบ้าง/ โส - นั้น/ [ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส
๖ - ความซุซันแห่งชนบ้าง]/ ปหิยิสสติ - จักละออก’/

โน - หามิได้/ เจ - หากว่า/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/ ปชาปติสส - ของท้าวสักกะผู้เป็นเจ้าแห่งหมู่สัตว์/
เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ. - พึงแลดู/ อถ - ในกาลนั้น/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/
วรณสส - ของท้าววรุณะ/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ. - พึงแลดู/

วรณสส - ของท้าววรุณะ/ ทิ - ก็/ โว - เมื่อท่านทั้งหลาย/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/
อุโลเกยต - แลดูอยู่/ ย - ไค/ ภวิสสติ - จักมี/ ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้
หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ - ความซุซันแห่งชนบ้าง/ โส - นั้น/ [ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความ
เป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ - ความซุซันแห่งชนบ้าง]/ ปหิยิสสติ - จักละออก’/

โน - หามิได้/ เจ - หากว่า/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/ วรณสส - ของท้าววรุณะ/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/
ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ. - พึงแลดู/ อถ - ในกาลนั้น/ [ตุเม - ท่านทั้งหลาย]/ อีสานสส - ท้าวอีสาน/
เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยยาถ. - พึงแลดู/ อีสานสส - ท้าวอีสาน/ ทิ - ก็/ โว - เมื่อ
ท่านทั้งหลาย/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ ย - ไค/ ภวิสสติ - จักมี/ ภย ๖
- ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ - ความซุซันแห่งชนบ้าง/ โส
- นั้น/ [ภย ๖ - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต ๖ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส ๖ - ความซุซัน
แห่งชนบ้าง]/ ปหิยิสสติ’ติ - จักละออก’ดังนี้/

“ติ โข - นั้นแล/ ปน - ก็/ ภิกขเว - คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย/ สกทสส - ของท้าวสักกะ/ ๖ - หรือ/ เทวาน
มินทสส - ผู้เป็นหัวหน้าแห่งเทวดา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ ปชาปติสส ๖ - ของท้าวสักกะผู้เป็น
เจ้าแห่งหมู่สัตว์ หรือ/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ วรณสส ๖ - หรือว่า ของ
ท้าววรุณะ/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ อีสานสส ๖ - หรือว่า ของท้าว
อีสาน/ เทวราชส - ผู้เทวราชา/ ธชค - ซึ่งยอดธง/ อุโลเกยต - แลดูอยู่/ ย - ไค/ ภวิสสติ - จักมี/ ภย ๖ - ความ

กลัวบ้าง/ **ฉมกิตตตัม** วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ **โลมหัส** วา - ความชูชันแห่งขนบ้าง/ **โส** - นั้น/ [ภยัม วา - ความกลัวบ้าง/ **ฉมกิตตตัม** วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ **โลมหัส** วา - ความชูชันแห่งขนบ้าง]/ **ปทีเยลาปิ** - พึงหายไปบ้าง/ **โนปิ ปทีเยถ** - ไม่พึงหายไปบ้าง/

“ตัม - นั้น/ [ปพฺพ - ข้อ]/ **กิสส** - แห่งอะไร/ **เหตุ?** - เป็นเหตุ ?/

สกุโก - ทำวสัฏกะ/ **หิ** - เพราะว่า/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **เทวานมินโท** - ผู้เป็นหัวหน้าแห่งเทวดา/ **อวิตราโค** - เป็นผู้มีความกำหนดไม่ไปปราศแล้ว/ **อวิตโทโส** - เป็นผู้มีความโกรธไม่ไปปราศแล้ว/ **อวิตโมโท** - เป็นผู้มีความหลงใหลไม่ไปปราศแล้ว/ **ภีรु** - เป็นผู้ขลาดกลัว/ **ฉมก** - เป็นผู้หวาดเสียวโดยปกติ/ **อุตฺราสี** - เป็นผู้สะดุ้งขึ้นโดยปกติ/ **ปลาญี**”ติ. - เป็นผู้หนีไปโดยปกติ”ดังนี้/

“**อหัง จ โข** - ส่วนว่า ข้าพเจ้าแล/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **เอวํ** - อย่างนี้/ **วทามิ** - ย่อมกล่าว/ ‘**สเจ** - ถ้าวว่า/ **ตุมหาก** - แก่เธอทั้งหลาย/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **อรณฺญคตานิ** วา - ผู้ไปแล้วสู่ป่าบ้าง/ **รุกขมูลคตานิ** วา - ผู้ไปแล้วสู่โคนแห่งต้นไม้บ้าง/ **สญฺญาคารคตานิ** วา - ผู้ไปแล้วสู่เรือนที่ว่างเปล่าบ้าง/ **อุปฺปชฺชเยย** - พึงเกิดขึ้น/ **ภยัม** วา - ความกลัวบ้าง/ **ฉมกิตตตัม** วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ **โลมหัส** วา - ความชูชันแห่งขนบ้าง/ **มเมว** - ซึ่งข้าพเจ้าเท่านั้น/ **ตสมิ** - นั้น/ **สมเย** - ในสมัย/ [ตุมเห - ท่านทั้งหลาย]/ **อนุสฺสเรยฺยาถ** - พึงตามระลึก/

‘อิติปิ - แม้เพราะเหตุนี้/ **โส** - พระองค์นั้น/ **ภควา** - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **อรหัง** - เป็นพระอรหันต์/ **สมมาสุมพฺพุโร** - เป็นผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/ **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** - เป็นผู้ทรงถึงพร้อมแล้วด้วยความรู้และความประพฤดี/ **สุคโต** - เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว/ **โลกวิทู** - เป็นผู้รู้ซึ่งโลกโดยปกติ/ **อนุตฺตโร** - เป็นผู้มิบุคคลอื่นยิ่งกว่าหามิได้/ **ปฺริสทมฺมสารถิ** - เป็นสารถิผู้ฝึกฝนซึ่งบุรุษผู้ควรฝึกฝน/ **สตถา** - เป็นพระศาสดา/ **เทวมานุสฺสานิ** - ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย/ **พฺพุโร** - เป็นผู้ทรงตรัสรู้แล้ว/ **ภควา**”ติ. - เป็นผู้ทรงจำแนก”ดังนี้/

มมณฺหิ - เพราะว่า ซึ่งข้าพเจ้า/ **โว** - เมื่อท่านทั้งหลาย/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **อนุสฺสเรตัม** - ตามระลึกอยู่/ **ยัม** - ไฉน/ **ภวิสฺสตี** - จักมี/ **ภยัม** วา - ความกลัวบ้าง/ **ฉมกิตตตัม** วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ **โลมหัส** วา - ความชูชันแห่งขนบ้าง/ **โส** - นั้น/ [ภยัม วา - ความกลัวบ้าง/ **ฉมกิตตตัม** วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ **โลมหัส** วา - ความชูชันแห่งขนบ้าง]/ **ปทียิสฺสตี** - จักละออก/

“**โน** - หาไม่ได้/ **เจ** - หากว่า/ [ตุมเห - ท่านทั้งหลาย]/ **มัม** - ซึ่งข้าพเจ้า/ **อนุสฺสเรยฺยาถ** - พึงตามระลึก/ **อถ** - ในกาลนั้น/ [ตุมเห - ท่านทั้งหลาย]/ **ธมฺมัม** - ซึ่งธรรม/ **อนุสฺสเรยฺยาถ** - พึงตามระลึก/

‘สวากฺขาโต - ตรัสไว้ดีแล้ว/ **ภควตา** - อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ **ธมฺโม** - พระธรรม/ **สนฺทิฏฺฐิโก** - เป็นธรรมที่พึงเห็นด้วยตนเอง/ **อกาลิโก** - เป็นธรรมที่ไม่ประกอบพร้อมแล้วด้วยกาล/ **เอหิปสฺสิโก** - เป็นธรรมที่ควรเชิญว่าจงมาดูเถิด/ **โอปนยฺยิโก** - เป็นธรรมที่ควรน้อมเข้ามา/ **ปจฺจตตัม** - ที่เป็นไปเฉพาะซึ่งตน/ **เวทิตพฺโพ** - พึงทราบ/ [บุคคลเลหิ - อันบุคคลทั้งหลาย]/ **วิญญูหิ**”ติ. - ผู้รู้แจ้งโดยปกติ”ดังนี้/

ธมฺมณฺหิ - เพราะว่า ซึ่งพระธรรม/ **โว** - เมื่อท่านทั้งหลาย/ **ภิกฺขเว** - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **อนุสฺสเรตัม** - ตามระลึกอยู่/ **ยัม** - ไฉน/ **ภวิสฺสตี** - จักมี/ **ภยัม** วา - ความกลัวบ้าง/ **ฉมกิตตตัม** วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้ว

บ้าง/ โลมหัส วา - ความชูชันแห่งชนบ้าง/ โส - นั่น/ [ภย วา - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส วา - ความชูชันแห่งชนบ้าง/ ปหิยัสสติ - จักละออก/

“โน - หามิได้/ เจ - หากว่า/ [ตุเมเห - ท่านทั้งหลาย/ ธมม - ซึ่งพระธรรม/ อนุสสเรยยา - พึงตามระลึก/ อด - ในกาลนั้น/ [ตุเมเห - ท่านทั้งหลาย/ สงฆ - ซึ่งพระสงฆ์/ อนุสสเรยยา - พึงตามระลึก/

‘สุปปกัปปโน - เป็นผู้ดำเนินไปเฉพาะดีแล้ว/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สากสงโฆ - หมู่แห่งสาวก/ อุกุปปกัปปโน - เป็นผู้ดำเนินไปเฉพาะแล้วด้วยความเที่ยงตรง/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สากสงโฆ - หมู่แห่งสาวก/ ญายกัปปโน - เป็นผู้ดำเนินไปเฉพาะแล้วเพื่อธรรมที่ควรรู้/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สากสงโฆ - หมู่แห่งสาวก/ สามีกัปปโน - เป็นผู้ดำเนินไปเฉพาะแล้วด้วยวิถีทางเป็นเครื่องดำเนินไปเฉพาะที่ชอบยิ่ง/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สากสงโฆ - หมู่แห่งสาวก/ ยทิท - ข้อนี้ใด ได้แก่/ จตตาริ - ๔ คู่/ ปุริสสุคานิ - คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย/ อฏฐ - ๘ จำพวก/ ปุริสบุคคลา - บุรุษบุคคลทั้งหลาย/ เอส - นั่น/ ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้า/ สากสงโฆ - คือ หมู่แห่งสาวก/ อาหุเนยโย - เป็นผู้สมควรซึ่งวัตถุที่ควรนำมาบูชา/ ปาหุเนยโย - เป็นผู้สมควรซึ่งวัตถุเป็นเครื่องต้อนรับ/ ทกขิเนยโย - เป็นผู้สมควรซึ่งทักษิณา/ อณชลิกรณิโย - เป็นผู้สมควรต่อการกระทำซึ่งการประนมมือ/ อนุตฺตร - ที่มิเนาแห่งบุญอื่นยิ่งกว่าหามิได้/ ปุณญเขตต - เป็นนาแห่งบุญ/ โลกสสา’ติ - ของโลก’ดังนี้/ สงฆนทิ - เพราะว่า ซึ่งพระสงฆ์/ โว - เมื่อท่านทั้งหลาย/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อนุสฺสเร - ตามระลึกอยู่/ ย - ไฉน/ ภวิสสติ - จักมี/ ภย วา - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส วา - ความชูชันแห่งชนบ้าง/ โส - นั่น/ [ภย วา - ความกลัวบ้าง/ ฉมกิตตต วา - ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมหัส วา - ความชูชันแห่งชนบ้าง/ ปหิยัสสติ - จักละออก/

“ต - นั่น/ [ปพฺพ - ข้อ/ กิสส - แห่งอะไร/ เหตุ? - เป็นเหตุ?/

ตถาคโต - พระตถาคตเจ้า/ ทิ - เพราะว่า/ ภิกขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ อรห - เป็นพระอรหันต์/ สมมาสมพุทโธ - เป็นผู้ทรงตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/ วิตราค - เป็นผู้มีความกำหนดไปปราศแล้ว/ วิตโทโส - เป็นผู้มีความประทุษร้ายไปปราศแล้ว/ วิตโมโห - เป็นผู้มีความหลงใหลไปปราศแล้ว/ อภิรุ - เป็นผู้ไม่มีทรงหวาดกลัว/ อจฉมภิ - เป็นผู้ไม่มีทรงหวาดเสียวโดยปกติ/ อนุตฺตาสี - เป็นผู้ไม่ทรงสะดุ้งขึ้นโดยปกติ/ อปลาโย’ติ - เป็นผู้ไม่ทรงหนีไปโดยปกติ”ดังนี้/

อิทมโวจ - ได้ตรัสแล้ว ซึ่งไวยากรณ์นี้/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อิห - นี้/ [เวยยากรณ์ - ซึ่งไวยากรณ์/ วตฺวาน - ครั้นตรัสแล้ว/ สุกโต - พระสุคตเจ้า/ อถาปรี - ลำดับต่อมา อีกอีก/ เอตทโวจ - ได้ตรัสแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/ สตถา - พระศาสดา/

“อรณเณ - ในป่า/ รุกขมุเล วา - ณ โคนแห่งต้นไม้ หรือ/ สุลัญญาคาเรว - ในเรือนที่ว่างเปล่านั้นแล/ [วิหรณติ - ย่อมพำนักอยู่/ ภิกขโว - ภิกษุทั้งหลาย/ [ตุเมเห - ท่านทั้งหลาย/ อนุสฺสเร - พึงตามระลึก/ สมพุทฺธ - ซึ่งพระสัมพุทฺธเจ้า/ ภย - ความกลัว/ ตุมหาก - แก่ท่านทั้งหลาย/ โน ลียา - ไม่พึงมี/ “โน - หามิได้/ เจ - หากว่า/ [ตุเมเห - ท่านทั้งหลาย/ พุทฺธ - ซึ่งพระพุทฺธเจ้า/ สเรยยา - พึงระลึกถึง/ โลกเขฏฺฐ - ผู้เจริญที่สุดในโลก/ นราสภ - ผู้ประเสริฐกว่านรชน/ อด - ในกาลนั้น/ [ตุเมเห - ท่านทั้งหลาย/ ธมม - ซึ่งพระธรรม/ สเรยยา - พึงระลึกถึง/ นิยุยานิก - ที่เป็นเหตุออกไปจากความทุกข์/ [พฺพเรน - อันพระพุทฺธเจ้า/ ส

เทลิต์. – ทรงแสดงดีแล้ว/ “โน – หามีได้/ เจ – หากว่า/ [ตุ้มเห – ท่านทั้งหลาย]/ ธมฺม – ซึ่งธรรม/ สเรยยาถ – พึงระลึกถึง/ นิยยานิก – ที่เป็นเหตุออกไปจากความทุกข์/ [พุทฺธเรน – อันพระพุทฺธเจ้า]/ สุเทลิต์. – ทรงแสดงดีแล้ว/ อถ – ในกาลนั้น/ [ตุ้มเห – ท่านทั้งหลาย]/ สงฺฆํ – ซึ่งพระสงฆ์/ สเรยยาถ – พึงระลึกถึง/ ปุณฺณกุเขตต์ – ผู้เป็นนาบุญ/ อนุตฺตร – ผู้ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า/ “เอว – อย่างนี้/ [ตุ้มหาก – เมื่อท่านทั้งหลาย]/ พุทฺธ – ซึ่งพระพุทฺธเจ้า/ สรณฺตํ – ตามระลึกอยู่/ ธมฺม – ซึ่งพระธรรม/ สงฺฆญจ – ซึ่งพระสงฆ์ด้วย/ ภิกฺขโว. – ภิกษุทั้งหลาย/ ภยํ วา – ความกลัวบ้าง/ ฆมฺมิตฺตํ วา – ความเป็นแห่งบุคคลผู้หวาดกลัวแล้วบ้าง/ โลมฺหํโส วา. – ความซุ่มซ่อนแห่งขนบ/ น เหสฺสตี”ติ. – จักไม่มี”ดังนี้/

ธชคคฺคสุตฺตํ – ธชคคสุตฺต/ ตติยํ – ที่ ๓/ นิฏฐิตํ – จบแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

๓. ธชคคสุตฺต

ว่าด้วยเรื่องยอตรง

[๒๔๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ว่า ‘ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า จะพึงเกิดขึ้นแก่พวกเทพผู้ไปในสงคราม สมัยนั้น พวกท่านพึงแลดูโดยตรงของเรา เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูโดยตรงของเรา อยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูโดยตรงของเรา ที่นั้น พวกท่านพึงแลดูโดยตรงของท้าวปชาบดีเทวราชเกิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูโดยตรงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูโดยตรงของท้าวปชาบดีเทวราช ที่นั้น พวกท่านก็พึงแลดูโดยตรงของท้าววรุณเทวราชเกิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูโดยตรงของท้าววรุณเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูโดยตรงของท้าววรุณเทวราช ที่นั้น พวกท่านพึงแลดูโดยตรงของท้าวอีสานเทวราชเกิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูโดยตรงของท้าวอีสานเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

เมื่อพวกเทพแลดูยอดธงของท้าวสักกะจอมเทพก็ดี แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าวอีสานเทวราชก็ดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้นพึงหายไปบ้าง ไม่หายไปบ้าง

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่า ท้าวสักกะจอมเทพยังไม่ปราศจากราคะ ไม่ปราศจากโทสะ ไม่ปราศจากโมหะ เป็นผู้มี ความกลัว มีความหวาดสะดุ้ง หนีไปอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนเรากล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย หากว่าความกลัวความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า พึงบังเกิดแก่พวกเธอผู้อยู่ในป่า อยู่ที่โคนไม้ หรืออยู่ในเรือนว่าง ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงเราเนื่อง ๆ เท่านั้นว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงเราเนื่อง ๆ อยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกเธอไม่ระลึกถึงเราเนื่อง ๆ ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ว่าพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อหิงญา ขนพึงรู้เฉพาะตน ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงพระธรรมอยู่เนื่อง ๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกเธอไม่ระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงพระสงฆ์เนื่อง ๆ ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิणा ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงพระสงฆ์อยู่เนื่อง ๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่า พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ เป็นผู้ ไม่มีความกลัว ไม่หวาดเสียว ไม่สะดุ้ง ไม่หนีไป”

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดาได้ตรัสเวลายากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอยู่ในป่าก็ดี

อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี

พึงระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด

ความกลัวไม่พึงมีแก่เธอทั้งหลาย

ถ้าเธอทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระพุทธรเจ้า

ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้องอาจกว่านรชน

ที่นั้น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระธรรม

ซึ่งเป็นเหตุนำออกจากทุกข์
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว
ถ้าเธอทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระธรรม
ซึ่งเป็นเหตุนำออกจากทุกข์
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว
ทีนั้น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระสงฆ์
ผู้เป็นนาบุญ ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า
ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายระลึกถึง
พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์อยู่
ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี
ความขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีเลย^๕

๔. สรุป

ธัชคสูตร คือหลักธรรมที่เกี่ยวกับการดูยอดธง ซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์ในการขจัดความหวาดกลัว สร้างความกล้าหาญอบอุ่นใจในยามที่รู้สึกหวาดกลัวขณะที่อยู่ในป่าเขาลำเนาไพร โดยให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยคือคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรมและคุณพระสงฆ์

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

ประโยชน์ในการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ดังนี้

๑. คุณพระพุทธเจ้า

- เป็นแบบอย่าง : พระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติธรรมและการใช้ชีวิต สามารถเรียนรู้วิธีการเผชิญปัญหาและพัฒนาตนเองจากการตรัสรู้ของพระองค์
- สร้างความหวัง : การระลึกถึงพระพุทธเจ้าจะทำให้เกิดความมั่นใจในทางธรรมและการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น
- แร้งบันดาลใจ : ช่วยให้มีแรงบันดาลใจในการฝึกทำจิตใจให้สงบและเมตตามากยิ่งขึ้น

^๕ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๙/๓๕๙-๓๖๓.

๒. คุณพระธรรม

- นำทางชีวิต : พระธรรมช่วยให้เข้าใจสภาพของสรรพสิ่งเกิด ตั้งอยู่และดับไป เป็นไปตามเหตุปัจจัย
- การสร้างปัญญา : การศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมช่วยให้เกิดปัญญาและความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงธรรมชาติของสิ่งต่างๆ
- เสริมสร้างคุณธรรม : การระลึกถึงพระธรรมจะช่วยกระตุ้นให้มีการฝึกฝนคุณธรรม เช่น ความกรุณา ความรัก และความเสียสละ

๓. คุณพระสงฆ์

- ผู้รักษาธรรม : พระสงฆ์เป็นผู้รักษาและเผยแผ่พระธรรม ช่วยให้เราเข้าถึงการศึกษาธรรมะและการปฏิบัติที่ถูกต้อง
- ตัวอย่างของการปฏิบัติ : พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการฝึกปฏิบัติธรรม สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้เราในการพัฒนาตนเอง